

8 ÓRA MUNKA, 24 ÓRA ÜGYELET

TANYÁK ANGYALAI

Van, ahol összebújnak a házak. Van, ahol tisztas távolságban állnak egymás mellett. És létezik a magyar tanyavilág, ahol a két-három kilométerre lévő szomszéd közelinek számít. Gyerekek, fiatalok, középkorúak, öregek lakják a tanyákat. Ez utóbbiak biztonsága, ellátása miatt van szükség a tanyagondnokokra.

A déli határ előtti utolsó lehajtónál a nagy zöld táblán az áll: Kisszéksó, Rösztke. Aki lehajt, és elindul toronyiránt, talán nem is sejtí, milyen hatalmas tanyavilág húzódik a síkon, a sivatagot idéző homokon, a vadalmafák, kisebb akácerdők takarásában.

ÁRVÁCSKÁK HAZÁJA

A békét, nyugalmat, biztonságot sok magyar falu lakosága éhezi. A szerb határnál úgy tűnik, ez megadatott. A rösztkei templom előtt három asszony, a helyi kocsmában négy férfi állítja, emlékezetük óta nem volt itt rablás, betörés, biztonságosak a tanyák. Sok a rendőr, a határőr, rossz szándékú, tolvaj, körözött nem mer erre kóborolni.

– Az pedig, hogy a menekültek itt kúsznak be az országba, megszokott. Az se riaszt senkit, ha törődötten ledőlnek a Szent Antal lábához, és elalszanak – mutat magamögé, a téren fehérítő szoborra, az utcán kapuján támaszkodó férfi. – Megszokott látvány, meg aztán ők nem bánanak senkit. A tanyákra se merészkednek be, az viszont előfordult, hogy az ott élő ad nekik vizet.

A tanya azért különleges hely. Mást jelent az odaszülettének, az ott cseperedőnek, aki a birkák taposta úton, hajnalonta kilométereket gyalogolt hóban az iskoláig, aki ma is borzong, ha tanítójára gondol, aki szárírtgatta a kiscsizmákat, mást jelent annak, aki oda házasodott az ötvenes évek közepén, mást, annak, aki *Móricz Zsigmond Árvácskája* alapján fest tanyaképet magának. A tanya persze ma nagyon más, mint ötven-hetven éve, a düledezőtől a luxusig ahány annyiféle, és az sem jellemző, hogy Árvácskák lakhelye, noha néha előfordul, hogy ami egy dűne, akácos mögött megesik, az örök titok marad. A tanya településtípus, túl a városon, a falun, szétszórtan a határban, nem több mint egy lakó- és néhány gazdasági épület, ritkán családokkal, többnyire idős, „itt születtem, itt akarok meghalni” elvet palló öregekkel.

ÁLLANDÓ MOZGÁSBAN

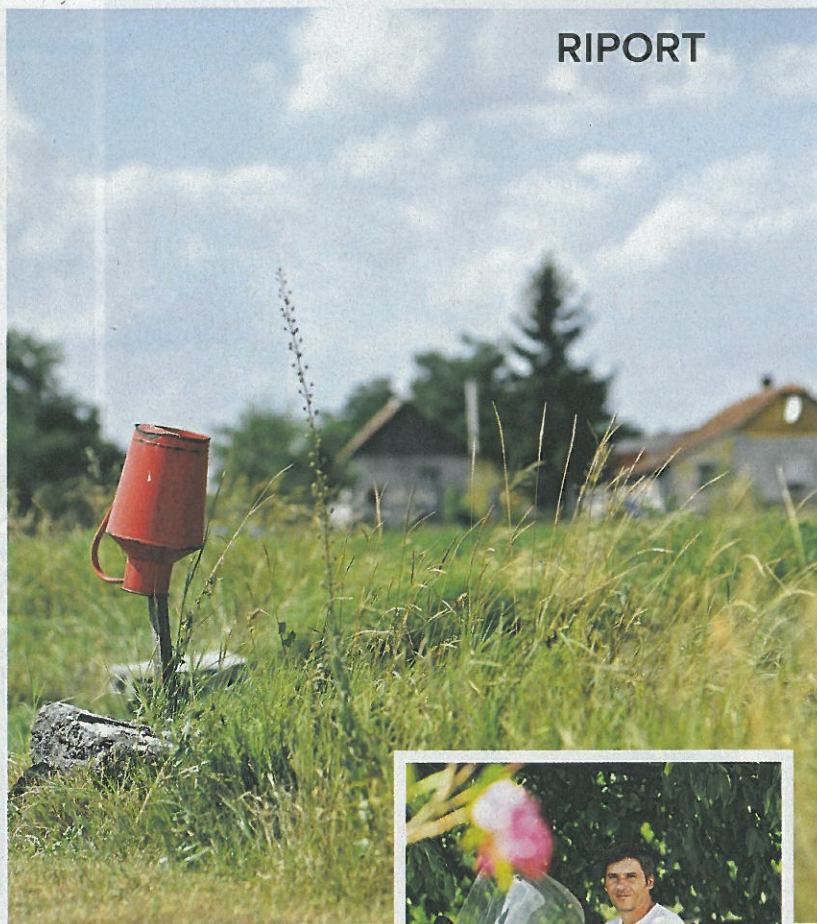
Magány. Veszély. Természet. Nyugalom. Boldogság. Romhalmaz. Elvonulás. Sötétség. Bezártság. Béke. Bujdosás. Önfenntartás. Divathóbort. Ezekkel a szavakkal a tarso-

ÁRVAI MAGDOLNA
RIPORTJA

Pakolnak az autóba, sokan várják az ebédet

lyomban szegődtem Kovácsné Katz Erika tanyagondnok mellé, aki nevetett, miket gondolnak az emberek, és azt mondja: ez mind lehet igaz, és lehet mind hamis. Ő már csak tudja, hiszen tizenkét éve járja a tanyákat – hat éve Fodor Zsolttal ketten gondnokai a térségnek –, hogy segítsék a csaknem hétszáz külterületen élőket.

Esemény, feladat mindig van, az augusztusi hőség ezt megsokszorozza. Erika a hivatalban kezd, földdel kapcsolatos ügyet intéz, majd irány a patika. Legalább húsz doboz orvosságot kivált, krémeket, hintóport kér, aztán zacskóz. A zacskókba gyógyszer, blokk, visszajáró. Aztán meghatározott rendben mind a hátsó ülésre kerül. Betér a boltba. A listája hosszú, előző nap írta össze, ki mit kér. Tej, kenyér, kávé, ropi, nápolyi, csokoládé, száraztészta, liszt, cukor, csirkehús, tejföl, szappan, mosópor kerül a kosarába, utána katonás rendben az autóba.

Indít. Fölbőg a motor. Erika lazán, sportosan vezet, az olykor napi több száz kilométer rutint ad. Két kilométer után elfogy a betonút, a táj sárgászöld, puszta, tarló, kukorica- és paprikaültetvények, kisebb akácok közt porzik mögöttünk az út. Erika néha megáll, kipattan a kocsiból, és a csomagot a rozzant fából tákoltt kapura akasztja, és már indul is tovább. Egyik tanyánál időse asszony várja. Besegíti a kocsiba, viszi orvoshoz.

Még messze a dél. A tanyagondnok a konyha előtt állítja le a motort. Beszalad. Egy kis helyiségben, ahol piros, kék, fehér, sárga műanyag ételhordók sorakoznak, körbenéz, és beleszippant a levegőbe. Bentebből egy hang mondja: paradicsomleves, sült csirkecomb petrezselymes krumpli, csalamádé. Katz Erika kiviharzik, mint akinek fontos dolga akad, de nem megy el, telefonál: – Szia, Zsolt! Érzem, kifutok az időből, lenne egy kérésem. Indulok ki az ebédekkel, de hívtak a kórházból, hogy haza lehet hozni a bácsit... tudod, aki a múlt héten... Be tudsz ugrani érte Szegedre? – csend, nem hallani, mit mond a kolléga. –

Nagyon jó! Köszönöm! – lelkesedik Erika, majd megjegyzi, ki szokták segíteni egymást, és jó, hogy így szegény öregek nem kell ott ülnie estig a hőségben!

A MÁSODIK LÁNYOM

A nap merőlegesen néz le ránk, fél tizenketőt mutat az óra. A hőmérő úgy dönt, nem állhat meg 38 Celsius foknál, fotós kollégám ezt látva megjegyzi, ép eszű ember ki sem dugja a fejét. Az autóban enyhe sült hús-illat, erős savanyúságszag, húsz ételhordó nem kevés. Légkondi nincs, az ablak lent, az arcunkon izzadság, homok. Szemből zöld postásautó közeledik, az út keskeny, sofőrünk manőverez. Érezni, süllyedünk a homokba, Erika megjegyzi, semmi gond, majd egy traktor kihúz, közben vadul tekeri a kormányt. Billenünk, negyvenfokos szögben fölugratunk a magas padkára, majd visszazöttyenünk. A sikeres manőver végén sofőrünk elégedettem meséli, ült ő már hókotrón, szemetesautón is, hogy mindenkihez eljusson az étel.

A tanyák nincsenek közel egymáshoz. Van útszéli, bentebb megbújó. Ahol ételt várnak, a műanyag edény fogadására kis szentélyeket építettek: kiszuperált hűtő, kartondoboz, vagy egyszerű kampó fogadja az ételt a kapuban, az út mentén, és a függönyök mögül figyelő tekintetek.

A volt vendéglátós még csak ötvenkilenc éves, mégis megtört ember benyomását kelti. Hat éve, a válása után jött tanyára, kicsit el akart bújni a világ elől. Erika azt mondja, a fészer árnyékában ülve várja nap mint nap, és azt is elmeséli, ők mentették meg az életét.

– Három éve jelezték a tanyagondnokságon, nem látni az egyik új lakót. Bekopogtunk. Döbbenet látvány volt az egyedül élő, járásképtelen ember. Kórházba vittük. Kiderült, elhanyagolt Parkinson-kórja van.

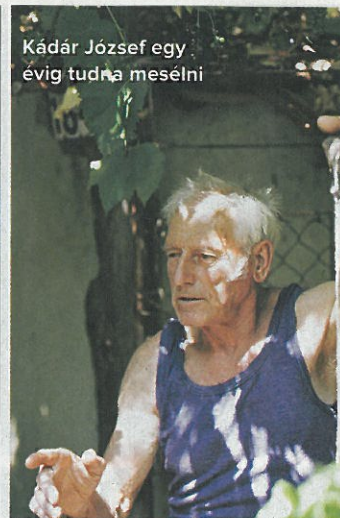
Fodor Zsolt tanyagondnok, ha teheti, a hőségben motorral jár

Szécsi Gergelyné. Efa néni esküszik a gémeskút vizere, azt mondja, mosni is szebben lehet vele

Özvegy Tombác Antalné, Juci néni mindig öleléssel várja Erikát, és második lányának nevezi

Kádár József egy évig tudna mesélni

Petya és az ő alkotásai

FOTÓ: SZÁSZ MARCELL

A körülményekhez képest jól van, ellátja magát, állatokat gondoz, és én viszem az orvoshoz. Ez siker. Megmentetünk egy életet.

Öt perccel később takaros kis ház áll előttünk, gémeskúttal, kiskerttel, csaholó kutyával. Szécsi Gergelyné, napbarnított, nyolcvanegy éve ellenére erős asszonynak tűnik, pedig az élet meggyötörte, elvesztette egy fiát, a férjét, a több hektár földet sem műveli már, fájnak a csontjai. Botjára támaszkodva mondja, ötvennégy óta él itt, és a vele élő fia mellett, Erika a támasza.

– Nem tudok olyat kérni, amiben ne segítene. Intéz őstermelői igazolványt, mér vérnyomást, vércukorszintet, ő egy angyal. Neki köszönhetem, hogy három éve főznöm se kell, négy-öt száz forintért helyembe hozzák.

Tombác Antalné Juci néni – kortársa Szécsinének –, süt-főz, nem igényel ebédet, csak látogatást. Ápol, friss, és kiabálva fut Erika elé, és kiabál:

– Végre, megjött az én második lányom! – öleli, puszilgatja, a tanyagondnokot. – Gyere, gyere Erikám, már vártalak. Amikor csípőműtétet volt, Erika emelgetett, volt, hogy a terepjáróján vitt kórházba. Ő intézte a hallókészülékemet, vele mentem szemorvoshoz. Vannak gyerekek, unokák, dédunokák, jönnek, segítenek, szeretnek. A fiam mindent megcsinál a ház körül, Erika nélkül mégis nehezebb volna – sóhajt Juci néni, közben a gondnok kezét simogatja. – Ötvennégyben, mikor idejöttem férjhez, semmi segítség nem volt. Ha főztünk, ettünk, ha nem, hát nem. És magunk ápoltuk el az öregeket is, most meg gondoskodnak rólunk – mondja boldogan, és frissen sült

meggyes lepényt tesz elének, kávéval kínál, a hűvös vastag vert falak közt, és mesél. Meséli, volt idő mikor elvagyott, hogy remélte, az autópálya építésekor fölszámolják a tanyát, de nem esett bele, és a „tata” is maradni akart. Részletezi, hogy hajnalban kel, gyomlál, fél tíz után nem megy napra, csak estefelé dolgozik a kertben, imádott virágai, hatalmas kígyóuborkái és patisonjai, vörösülő paradicsomjai közt. Azt is mondja, nem fél, nem fél a sötétől, semmitől, egyedül akkor takarja be a fejét, ha villámlik, dörög, azt nem bírta megszokni. Mesél az ura családjáról, a Tombácokról, akik közt sok volt a Tóni, s hogy megkülönböztessék őket, ragadványneveket adtak nekik.

– Mikó’ menyecske lettem, alig bírtam megjegyezni melyik a Halász, a Halas, meg a Parti Tóni! Mert mind Tóni vót, és mind Tombác – nevet.

BÓDULT BOLDOGSÁG

A hús Tombác-tanya után, ahol van villany, víz, telefon, nehéz kilépni a rekkenő hőségbe, fáj tudni azt, nem csupán magányos öregek élnek elszigetelten, hanem olykor családokat is kikergetett a nyomor, a munkanélküliség. Persze léteznek luxustanyák is – gáztartállyal, légkondicionálással, medencével –, a gazdagság, a jómód „gyermekai”, a „megmutatom, megtehetem, hogy új életet kezdek” jelszavú újjgazdagoké. Erika mozgástere persze érthető, hogy nem ezek felé irányul. Az ő körzetében sok a szegény, a napszámából, segélyből tengődő, sőt akad tanya, ahol öt gyerekkel húzza meg magát egy anya.

A tanyák sokfélék, nevük egykori lakójuk nevét őrzi.

Szikszér, Török, Csurgó, Németh, Fúrus – az volt a tanya-kocsmá – Ördög és a többi. Hogy az kié volt, ahol most a Kovács István–Budai Edit házaspár él két kiskorú gyerekével és Edit apjával, talán feledésbe merült. Ami viszont nem felejthető, az ott látott szegénység, összevisszaság, de ők mégis a paradicsomnak tartják e hont.

Edit cukrász, de nem dolgozott a szakmájában, mióta megszülte a gyerekeket. Párja, a raszta hajú „Petya”, vézna, elvarázsolt férfi. Virágkertész a tanult mestersége, de nem űzi, még itt a szűk környezetében sem, viszont remekül fest, farag. Büszke az alkotásaira, szinte lebeg, miközben kipakolja a szobrokat, egymás mellé állítja a képeket. Mámorossá lesz a rácsodálkozástól, dicsekszik, több kiállításra volt, de tudja, a tanyaóra senki nem kopog be, hogy megvegye egyiket, másikat. Vidám fickó, mosolygó aszszony, félénk, bújó kiskamaszok – akik az ebédet ingyen kapják –, biciklivel napszámból hazatérő nagyapa. Normális élet. Béke, nyugalom, csend, mondhatnám, ha nem látnám a zsúfoltságot, a rumlit, ha nem hallanám a macskák nyávogását, a két káráló tyúkot, és nem érezném a ketrecében idegesen futkosó görény bűzét.

Ismét az autóban zötykölődünk, küzdünk a hőséggel, a homokkal, emésztjük a látottakat, hallottakat. Halom a gyerekei által kifosztott öreg zokogását, látom az ég kékjébe beúszó szobrokat, Petya alkarját a centinkénti hegekkel. Halom a nevetését, a szavait: „Nem volt kedvem élni! ...Untam a banánt, narancs meg nem volt...” – nevetett. Aztán Erikát nézem. Kemény arc, szelíd szempárral, kormányt szorító, máskor simogató kéz. Nézem, tőle várom, hogy megmondja, hányféle lehet a tanya. Ehelyett ő arról mesél, az út egyik oldala a domaszéki, a másikon a röszei tanyavilág nyúlik, meg arról, hogy cecei lány, aki tizenöt éve azt sem tudta, mi az a tanya.

– Velünk indult a tanyagondnokság, és akkoriban nem volt ember, aki megmondja, miként dolgozzak. Még jó, hogy ott volt nekem Németh Ferdinándné, a tanyafelelős, az egykori segítő, aki körbevitt, meggyőzte az öregeket, éljenek a lehetőséggel, bízzanak bennem. Hálával gondolok rá, sokat köszönhetek neki – mondja, és fékez.

A tanya, ami előtt megállunk, kisugárzással bír. Hogy a hely, a hatalmas szőlőlugas alatt lógó *Este ne zavarj!* tábla, vagy maga Kádár József miatt érezzük ezt, örök titok. Mindenesre az elénk siető fess, fiatalos, jó svádájú férfinak, attól kezdve, hogy azt állítja magáról, nyolcvanegy esztendő, viccnek vesszük minden szavát.

Pedig Kádár József sokat beszél. Napkeltével kel, és nem állja, ha napnyugta után zavarják, mert akkor már így vagy úgy, de ágyban van, a hivatlan vendégnek pedig söréteket ígér. Azt is mondja, hajnal óta kutat szerelt a Holt-Tiszánál, hogy este hölgyvendége lesz, de ma kivételesen ágyjelenet nélkül, pusztán vacsorára, és vadul udvarol Erikának, kezét csókol, vadászélményeket idéz, a Pick-gyárat, ahonnan nyugdíjba ment és nagyszüleit, akik negyven tíz év híján négyszáz évet éltek a földön.

– Mit akar hallani? – szegezi nekem a kérdést Kádár úr. – Azt, hogy sok a szerelemre vágyó öreglány? Vagy azt, hogy nem vagyok válogatós? Hogy ötven éve nem látott orvos? Hogy az egészség titka a normális étek? Hogy hat liter tejet iszik meg hetente az öreg, hogy disznót nevelek és vágok, hogy öt és fél hektáron gazdálkodom? Vagy beszéljek arról, mit jelent a jelszó: Tiszta kéz, nyugodt álmom! Jöjjön! – invitál bentebb, majd hozzáteszi: – Egy évig megállás nélkül tudok mesélni... ■